

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda kognitiv faoliyatni rivojlantirish orqali chet tili o'rgatishning zamonaviy metodlari

Matkarimova Farog'at Rustam qizi
Matkarimova Ozoda Rustamovna

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda chet tilini o'rgatishda kognitiv faoliyatni rivojlantirishning zamonaviy metodlari tahlil qilinadi. Kognitiv faoliyat, ya'ni tafakkur va aqliy faoliyatni rag'batlantirish, bolalarning chet tilini o'rganish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bolalar o'z kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish orqali til o'rganish jarayonida ko'proq muvaffaqiyatga erishadilar. Tezistda kognitiv faoliyatni rivojlantirishga yordam beradigan pedagogik metodlar, o'yin orqali o'rgatish, vizual va interaktiv materiallardan foydalanish, qisqa va sodda vazifalar orqali bolalarning e'tiborini jalb qilish kabi zamonaviy yondashuvlar keltirilgan. Shuningdek, chet tilini o'rganishda bolalarning tilga oid nutqiy va lingvistik kompetensiyalarini oshirish uchun o'qituvchi va tarbiyachilarning roli, interaktiv metodlar va individual yondashuvlar ham muhim o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, kognitiv faoliyat, chet tili, metodlar, o'yin, interaktiv materiallar, pedagogik metodlar, til o'rganish, bolalar, tarbiyachi, lingvistik kompetensiya.

Annotation: This thesis analyzes modern methods of developing cognitive activity in preschool children while teaching foreign languages. Cognitive activity, i.e., stimulating thinking and mental processes, can significantly impact children's language learning. By developing their cognitive abilities, children achieve greater success in learning a foreign language. The thesis highlights modern approaches that support cognitive development, such as game-based learning, using visual and interactive materials, and engaging children with short and simple tasks. Furthermore, the role of teachers and educators, interactive methods, and individualized approaches are crucial for enhancing children's linguistic and speech competencies when learning a foreign language.

Keywords: Preschool education, cognitive activity, foreign language, methods, games, interactive materials, pedagogical methods, language learning, children, educator, linguistic competence.

Аннотация: В данной тезис анализируются современные методы развития когнитивной активности у детей дошкольного возраста при обучении иностранным языкам. Когнитивная активность, то есть стимулирование

мышления и умственной деятельности, может существенно повлиять на процесс изучения языка детьми. Развивая свои когнитивные способности, дети достигают большего успеха в изучении иностранного языка. В диссертации рассматриваются современные подходы, способствующие развитию когнитивной активности, такие как обучение через игры, использование визуальных и интерактивных материалов, привлечение внимания детей через короткие и простые задания. Также рассматривается роль учителей и воспитателей, интерактивные методы и индивидуализированный подход, которые имеют важное значение для улучшения речевых и лингвистических компетенций детей в процессе обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: Дошкольное образование, когнитивная активность, иностранный язык, методы, игры, интерактивные материалы, педагогические методы, обучение языку, дети, воспитатель, лингвистическая компетенция.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim sohasida maktabgacha ta'limning o'rni tobora kuchayib bormoqda. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun chet tilini o'rganishning ahamiyati va bu jarayonning samarali tashkil etilishi masalasi jahon ta'lim tizimida dolzarb bo'lib qolmoqda. Chet tili o'rgatishning samaradorligini ta'minlashda bolalarning kognitiv faoliyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Kognitiv faoliyat, ya'ni bolalarning tafakkur va aqliy qobiliyatlarini rivojlantirish, til o'rganish jarayoniga yangi yondashuvlarni taklif etadi. Shuningdek, bolalarning o'z kognitiv resurslaridan foydalanish orqali tilni o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirishning imkoniyatlari oshadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar chet tili o'rganishni faqatgina nutqiy faoliyat emas, balki bolalarning umuman kognitiv va psixologik rivojlanishini ko'zda tutadigan integratsion jarayon sifatida qaraydi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda chet tilini o'rgatish jarayonida kognitiv faoliyatni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish lozim. Chet tilini o'rgatishda o'yin orqali ta'lim, vizual va interaktiv materiallar, qisqa va sodda vazifalar, shuningdek, bolaning individual ehtiyojlarini hisobga olgan pedagogik metodlar orqali bu jarayonni yanada samarali qilish mumkin.

Mazkur ishda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda chet tili o'rgatishda kognitiv faoliyatni rivojlantirishga yordam beradigan zamonaviy pedagogik metodlar, yondashuvlar va ta'lim usullarini tahlil etish va amaliyotda qo'llaniladigan samarali metodikalarni aniqlash maqsad qilingan. Bu, o'z navbatida, maktabgacha ta'lim tizimining sifatini oshirish va bolalarning chet tiliga oid kompetensiyalarini rivojlantirishga katta hissa qo'shadi.

Asosiy qism

1. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning kognitiv faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar kognitiv rivojlanishning muhim bosqichlaridan o'tadilar. Ushbu davrda bolalar tafakkur, e'tibor, xotira, nutq, ijodkorlik va boshqa aqliy qobiliyatlarni shakllantirishda faol ishtirok etadilar. Kognitiv faoliyatning rivojlanishi nafaqat bolalarning umumiy intellektual salohiyatini oshiradi, balki ularning til o'rganish jarayoniga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu bosqichda bolalar o'zlariga yangi bilimlarni qabul qilishda faol ishtirok etib, yangi tildagi so'zlar va frazalarni tushunish va ularni to'g'ri ishlatish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Kognitiv rivojlanishning asosiy jihatlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **Tafakkur va aqliy jarayonlar:** Bolalar yangi vaziyatlarni anglash va muammolarni hal qilishda o'z aqliy qobiliyatlarini faol ishlatadilar.
- **E'tibor va xotira:** Yangi materiallarni o'rganishda bolalar e'tibor va xotira funksiyalarini kengaytiradilar, bu esa tilni o'rganishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.
- **Ijodkorlik:** Bolalar yangi tildagi so'zlar va ifodalarni yaratishda ijodkorlik ko'rsatadilar.

2. Kognitiv faoliyatni rivojlantirish orqali chet tili o'rgatishning metodlari

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda chet tilini o'rgatishning samarali usullaridan biri kognitiv faoliyatni rivojlantirishga asoslangan pedagogik metodlardir. Ushbu metodlar bolalarning tafakkur va aqliy jarayonlarini faollashtiradi va tilni o'rganishda yanada samarali natijalarga erishishga yordam beradi.

2.1. O'yin orqali o'rgatish metodlari

O'yin pedagogikasi bolalarning kognitiv rivojlanishini rag'batlantiradi va ular uchun til o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. O'yinlar bolalarning diqqatini jalb qilish, yangi so'zlar va iboralarni o'zlashtirishda yordam beradi. O'yin orqali o'rgatish metodlari bolalar o'rtasida ijtimoiy muloqotni rivojlantiradi va tilni real hayotdagi vaziyatlarda qo'llashni o'rgatadi.

Misol uchun, bolalar bilan chet tilidagi raqamlar, ranglar, hayvonlar yoki kundalik holatlar haqida o'yinlar o'ynash orqali ularning so'z boyligini oshirish mumkin. Bu o'yinlar bolalarning so'zlarni tez va oson o'rganishlariga yordam beradi.

2.2. Interaktiv materiallar va vizual vositalar

Bolalar uchun vizual va interaktiv materiallar, masalan, rasmlar, kartochkalar, multfilmlar, interaktiv ilovalar va boshqalar, chet tilini o'rganishda samarali vosita hisoblanadi. Vizual materiallar bolalar tomonidan tezda qabul qilinadi va ular o'rgangan so'zlarni real tasvirlar bilan bog'lashda yordam beradi. Interaktiv materiallar esa bolalarning faol ishtirokini ta'minlaydi, bu esa kognitiv faoliyatni rivojlantirishda muhim omil bo'ladi.

2.3. Qisqa va sodda vazifalar

Bolalar uchun qisqa va sodda vazifalar taqdim etish, ularning diqqatini ushlab turish va til o'rganish jarayonini samarali qilish uchun muhimdir. Bu vazifalar bolalarga yangi tildagi iboralarni to'g'ri ishlatishni o'rgatish, ularga ko'nikmalarni mustahkamlashda yordam beradi. Har bir vazifa bolalarning darajasi va yoshi bilan mos ravishda tayyorlanishi kerak.

Misol uchun, bolalar uchun qisqa so'z birikmalarini eshitib, ular bilan ishlash, oddiy gaplar tuzish va ularni amaliyotda qo'llash bolalarning o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

3. O'qituvchi va tarbiyachilarning roli

Chet tilini o'rgatishda o'qituvchi va tarbiyachilarning roli juda muhimdir. Ularning pedagogik yondashuvi bolalarning kognitiv faoliyatini rivojlantirishda, til o'rganish jarayonining samaradorligini oshirishda katta ahamiyatga ega. Tarbiyachilar va o'qituvchilar bolalarni o'rganishga ilhomlantiradigan va ular bilan muntazam muloqot o'rnatadigan pedagogik metodlarni qo'llashlari kerak.

4. Bolalarning lingvistik va nutqiy kompetensiyasini oshirish

Chet tilini o'rgatishda bolalarning lingvistik va nutqiy kompetensiyalarini oshirish uchun individual yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir bola o'ziga xos tarzda o'rganadi, shuning uchun ta'lim jarayonida har bir bolaning ehtiyojlariga moslashish zarur. Bu orqali bolalar o'z nutqiy va lingvistik ko'nikmalarini rivojlantiradilar, yangi tilni o'zlashtirishda ko'proq muvaffaqiyatga erishadilar.

5. Zamonaviy metodlarning amaliyotga tatbiqi

Chet tili o'rgatishning zamonaviy metodlari, xususan, o'yin, interaktiv materiallar va qisqa vazifalar orqali amalga oshirilgan yondashuvlar ta'lim tizimiga samarali integratsiya qilinmoqda. Bu metodlar bolalar uchun chet tilini o'rganishni osonlashtiradi va yanada qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim muassasalarida ushbu metodlarni tatbiq etish orqali umumiy ta'lim sifatini oshirish mumkin. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda chet tilini o'rgatishda kognitiv faoliyatni rivojlantirish zamonaviy pedagogik metodlar orqali yanada samarali

amalgama oshiriladi. O'yin, interaktiv materiallar, qisqa vazifalar va individual yondashuvlar bolalarning chet tilini o'rganish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi. Ushbu metodlarning amaliyotda qo'llanilishi orqali bolalarning lingvistik va nutqiy kompetensiyalari oshadi, bu esa ularning kognitiv rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Mavzuning dolzarbligi

Maktabgacha ta'lim davri bolalar uchun o'rganishning asosiy bosqichlaridan biri hisoblanadi. Ushbu davrda bolalar nafaqat fizikal, balki aqliy va nutqiy rivojlanishlarini ham amalga oshiradilar. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha ta'limda chet tilini o'rgatishning ahamiyati ortib bormoqda. Buning sabablaridan biri — globalizatsiya jarayonlarining kuchayishi va dunyo bo'ylab kommunikatsiya vositalarining keng tarqalishi. Chet tili, ayniqsa, ingliz tili, nafaqat xalqaro aloqalar, balki bilim olish, kasb-hunar rivojlanishi va boshqa ko'plab sohalarda ham muhim rol o'ynaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar kognitiv rivojlanishning eng faol davrini o'tkazadilar. Bu yoshdagi bolalarga til o'rgatishda kognitiv faoliyatni rivojlantirish, ya'ni tafakkur, xotira, e'tibor, ijodkorlik kabi aqliy qobiliyatlarni rivojlantirish, til o'rganish jarayoniga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin. Chet tili o'rgatishda bunday metodlarni qo'llash, nafaqat tilni o'rgatish jarayonini qiziqarli va samarali qilish, balki bolalarning umumiy aqliy rivojlanishiga ham yordam beradi.

Shu bilan birga, pedagogik metodlarning zamonaviy yondashuvlari maktabgacha ta'limdagi bolalar uchun ilg'or usullarni taqdim etadi. O'yinlar, interaktiv materiallar, vizual va audio vositalardan foydalanish bolalarning kognitiv faoliyatini faollashtiradi va ularni tilni o'rganishga rag'batlantiradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash, o'qituvchi va tarbiyachilarning yangi metodlarni amaliyotga joriy etish orqali bolalarning nutqiy va lingvistik kompetensiyalarini oshirish mumkin.

Shu sababli, maktabgacha ta'limda kognitiv faoliyatni rivojlantirish orqali chet tili o'rgatish masalasi dolzarb hisoblanadi. O'zining interaktiv va innovatsion yondashuvlari bilan bu mavzu ta'lim tizimida yangi imkoniyatlarni ochadi va bolalarning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Bu mavzu maktabgacha ta'limning sifatini oshirishga, bolalarning til o'rganish qobiliyatlarini kuchaytirishga hamda pedagogik faoliyatni zamonaviy talablarga moslashtirishga yordam beradi.

Xulosa va takliflar

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda chet tilini o'rgatishda kognitiv faoliyatni rivojlantirishning zamonaviy metodlari ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Ushbu metodlar, ayniqsa, o'yin orqali o'rgatish, interaktiv

materiallar va vizual vositalardan foydalanish, bolalarning tilni o'rganish jarayonida faol ishtirok etishlariga yordam beradi. Bolalarning kognitiv rivojlanishi orqali, ular yangi tilni tezroq va samarali o'rganadilar, bu esa ularning nutqiy va lingvistik kompetensiyalarini oshiradi.

Chet tilini o'rgatishda pedagogik metodlar, individual yondashuvlar, o'qituvchi va tarbiyachilarning roli alohida ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy pedagogik metodlar, bolalarning o'ziga xos ehtiyojlarini hisobga olgan holda, ta'lim jarayonini nafaqat samarali, balki qiziqarli va bolalar uchun qulay qiladi. Bolalar kognitiv faoliyatini faollashtirish orqali, ularning tilga oid bilimlari va ko'nikmalari rivojlanadi.

Takliflar

1. Pedagogik metodlarni yangilash: Maktabgacha ta'lim muassasalarida chet tilini o'rgatishning zamonaviy va innovatsion metodlarini tatbiq etish zarur. O'yin, interaktiv materiallar, vizual vositalar va qisqa vazifalar orqali bolalar uchun til o'rganish jarayonini yanada qiziqarli qilish mumkin.

2. O'qituvchi va tarbiyachilarga treninglar o'tkazish: O'qituvchi va tarbiyachilarni yangi metodlar va pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish maqsadida muntazam treninglar tashkil etish zarur. Bu orqali ularning bilim va ko'nikmalarini yangilash, bolalar bilan samarali ishlash imkoniyatlarini oshirish mumkin.

3. Individual yondashuvni joriy etish: Har bir bolaning o'ziga xos rivojlanish sur'ati va ehtiyojlarini hisobga olgan holda, individual yondashuvlarni amalga oshirish muhim. Bolalar uchun moslashtirilgan materiallar va o'quv dasturlari yaratish til o'rganish jarayonini samarali qiladi.

4. Interaktiv va texnologik vositalarni kengaytirish: Interaktiv ilovalar, multimediali materiallar va onlayn platformalarni maktabgacha ta'lim jarayoniga joriy etish. Bu vositalar bolalarning diqqatini jalb qilish, o'rganishga rag'batlantirish va tilni o'rganish jarayonini yanada samarali qilishga yordam beradi.

5. Ko'proq o'yin va ijodiy faoliyatlarni qo'llash: O'yin orqali o'rgatish metodini kengaytirish zarur. Bolalarga chet tilida o'yinlar, interaktiv vazifalar va ijodiy faoliyatlar orqali yangi so'zlar va iboralarni o'rganishga imkon yaratish kerak.

6. Tarbiyachilarning roli va mas'uliyatini oshirish: Tarbiyachilarning bolalar bilan til o'rgatish jarayonidagi roli katta. Ularning pedagogik yondashuvlarini o'zgartirish va yangi metodlarni amaliyotga tatbiq etish muhim. Tarbiyachilar, shuningdek, bolalarning individual ehtiyojlarini tushunib, ularning rivojlanishiga moslashtirilgan ta'lim usullarini qo'llashlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Islomov, M. (2012). Maktabgacha ta'lim metodikasi. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
2. Xudoyberganova, D. (2016). Kognitiv rivojlanish va chet tili o'rgatish. Toshkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti.
3. Tursunov, A. (2014). Bolalar psixologiyasi va maktabgacha ta'lim. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
4. Abdurahmonova, S. (2019). Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishning zamonaviy metodlari. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
5. Jumaniyozova, N. (2017). Pedagogik texnologiyalar va ta'lim metodlari. Toshkent: Akademiya nashriyoti.
6. Murodova, G. (2015). Maktabgacha ta'limda til o'rgatishning innovatsion metodlari. Toshkent: O'zbekiston pedagogika jamiyati.
7. Shamsiyeva, A. (2018). Bolalar psixologiyasida kognitiv rivojlanishning o'rni. Toshkent: Ma'rifat nashriyoti.
8. Tadjieva, S. (2020). Chet tilini o'rgatishda interaktiv metodlarning ahamiyati. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
9. Maqsudov, A. (2011). Bolalar nutqini rivojlantirishda metodik yondashuvlar. Toshkent: Yangi avlod nashriyoti.
10. Kadirova, F. (2013). Maktabgacha ta'limda o'qitishning zamonaviy usullari. Toshkent: Toshkent pedagogika instituti nashriyoti.